

УДК 359.3:356.1:355.233(477)

Вадим Бондаренко,
Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського, м. Київ
ORCID ID 0000-0001-5043-143X
DOI: 10.33099/2617-1775/2021-02/21-28

ПІДГОТОВКА ВІЙСЬКОВИХ ФАХІВЦІВ МОРСЬКОЇ ПІХОТИ У СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ ОБОРОНОЗДАТНОСТІ ДЕРЖАВИ

У статті розглянуто актуальність підготовки військових фахівців морської піхоти у системі підвищення обороноздатності держави. Звернено увагу на нарощування зусиль Військово-морських сил Збройних Сил України щодо оборони морського узбережжя України. Розкрито концептуальні основи перспективних та інноваційних підходів підготовки підрозділів морської піхоти щодо підвищенні оборони морського узбережжя.

Ключові слова: морський десант; морська піхота; оборона; обороноздатність; оборона морського узбережжя; підготовка військових фахівців.

Постановка проблеми. Перебуваючи з 2014 року у стані війни із Російською Федерацією існує загроза повномасштабних бойових дій на морі та вторгнення противника на територію України з боку моря. Україна стикається з різноманітними гібридними діями в акваторії Азовського моря з боку Російської Федерації. У першу чергу це дії економічного характеру: блокування портів, порушення торгового судноплавства, перешкоджання рибальству та перешкоджання нарощуванню Військово-морських сил України у Азовській акваторії. Крім того, побудова мосту через Керченський пролив та нарощування ВМС Російською Федерацією у акваторії Азовського моря збільшує вірогідність, що противник зацікавлений в утриманні та контролю Азовського моря.

Наявність боєготових та боєздатних підрозділів, що забезпечать ефективну протидесантну оборону в умовах висадки морського десанту противника та вирішення поставлених завдань в оборонних операціях морського узбережжя є визначальним стримуючим фактором будь-якої держави. У таких умовах, виникає потреба подальшого розвитку форм та способів підготовки та застосування морської піхоти ЗС України щодо підвищення обороноздатності держави, що і обумовлює актуальність даної статті.

Метою статті є: на основі проведеного аналізу положень вітчизняного законодавства, керівних документів МО України, ЗС України, публікацій з цієї проблеми викласти погляди на розвиток форм і способів підготовки морської піхоти ВМС ЗС України для недопущення висадження морських десантів чим забезпечить стримування наступальних дій противника зі сторони моря.

Методи дослідження. У статті використано загальнонаукові методи аналізу наукової літератури з досліджуваної проблеми, системний аналіз і синтез, порівняння, систематизації та узагальнення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Низка законодавчих документів [3, 4, 6, 8-13, 15, 16] дають підстави зрозуміти, що на державному рівні дуже

занепокоєно відносяться до збройної агресії зі сторони Росії до України та продовжується удосконалення і впровадження певних кроків, щодо обороноздатності нашої держави. Крім того, слід зазначити, що за останні роки більшого розголосу набула проблема саме продовження широкомасштабного вторгнення Росії з морського напрямку.

На сьогодні питання обороноздатності України досить жваво обговорюється як у фахових виданнях, так і в ЗМІ. Обговоренню проблем обороноздатності нашої держави та розвитку нових форм і способів застосування силових структур України звертають увагу І. Воронченко, В. Горбулін, О. Жарик, О. Загорка, О. Затинайко, В. Коваль, М. Лобко, В. Пасічко, І. Романов, Ю. Содоль, А. Фучко, В. Шамко, та ін.

Питання формування та розвитку професійної військової освіти в Україні на основі підходів держав-членів НАТО розглядалися Д. Вітером та О. Мітягиним [1, с. 134].

Особливу увагу Д. Вітер, О. Мітягін, В. Карпенко зосереджують на розвитку системи професійної військової освіти у контексті набуття офіцерами навичок оперативного планування за стандартами НАТО як фактору трансформації системи військової освіти (СВО) України [2, с. 64].

На сучасному етапі трансформації військової освіти в Україні В. Карпенко звертає увагу на інноваційних підходах у підготовці офіцерів Збройних сил України [5, с. 175]. Автор у статті «Інноваційні підходи до підготовки офіцера-лідера» висвітлює рівень професіоналізму військових керівників, сформованості у них відповідних лідерських якостей як ключовий елемент успіху оборонної реформи України [5, с. 173].

Проведення вивчення публікацій з цієї проблеми показує, що висвітлені в них форми і способи застосування морської піхоти ВМС ЗС України для протидії морським десантам не передбачає змін у підготовці підрозділів в цілому, а тільки зміни у підготовці офіцерського складу.

Виклад основного матеріалу. Перед воєнно-політичним керівництвом України проблема збройного захисту національних інтересів залишається нагальною вже більше шести років. Важливе місце у питанні збройного захисту держави набуває розвиток форм і способів застосування Збройних Сил України в сучасних умовах.

Захоплення всупереч нормам міжнародного права у жовтні 2018 року у Керченській протоці українських бойових катерів та судна забезпечення ще раз продемонструвало агресивне відношення Російської Федерації до ЗС України. Крім того, нарощування сил ВМФ Російської Федерації в Азовському морі та Сухопутних військ на тимчасово окупованих територіях України тільки збільшує вірогідність, що силові провокації та збройні протистояння тільки будуть збільшуватися зі сторони Російської Федерації до України. Слід зазначити, що спроби деморалізувати підрозділи ЗС України та створення вигідних умов захоплення нових територій Російською Федерацією несуть характер "гібридної війни", що тільки ускладнює застосування певних видів зброї та тактичних маневрів Збройними силами України.

Порушивши низку договорів з 2014 року, що діяли між Україною та Російською Федерацією, а саме: "Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і РФ 1997 року", "Договір між Україною і Російською Федерацією про українсько-російський державний кордон від 2003 року", "Договір між Україною та РФ про співробітництво у використанні Азовського моря і Керченської протоки 2003 року", "Угода між Україною та РФ про статус та умови перебування Чорноморського флоту РФ на території України 1999 року" та продовжуючи як економічний, політичний так і воєнний тиск на Україну є підставами, що Російська Федерація не зупиниться на досягнутому. Україні на сучасному етапі необхідно не лише звернути увагу на посилення протидії "гібридній війні" з боку Росії, а й впроваджувати нові форми та засоби, що підвищать обороноздатність держави, тим самим заважатиме досягти Росії своєї мети.

За останні чотири роки на навчаннях та тренуваннях, щодо оборони морського узбережжя підрозділами ЗС України особливу увагу приділяють застосуванню підрозділів морської піхоти ВМС ЗС України [8, с 32]. Залучення морської піхоти ВМС ЗС України до міжнародних навчань, що проводилися останнім часом не тільки на території України, а й за її межами, дають підстави зробити висновки, що командири підрозділів морської піхоти України враховують та впроваджують у підготовку морських піхотинців та злагодження підрозділів тенденції сучасного збройного конфлікту щодо оборони морського узбережжя.

Слід зазначити, що обороноздатність держави не визначається лише наявністю підготовлених військових підрозділів, що призначені до певних бойових дій. В обороноздатності нашої держави крім підготовки силових структур слід звертати на низку й інших факторів. Одним із яких є технічне забезпечення.

Військова могутність має розглядатись як один з ключових елементів обороноздатності держави, але не єдиний. Здатність країни до оборони визначається, між іншим, якістю її зовнішньої політики, наявністю ворогів і союзників, а також співвідношенням сил військово-політичних угруповань, що протистоять один одному [14, с. 59].

Особливу увагу в сучасних збройних конфліктах слід звертати на достатній рівень підготовки та оснащення підрозділів морської піхоти ВМС ЗС України новітнім озброєнням і військовою технікою. Саме тією технікою та озброєнням, що зможе протистояти ймовірному противнику.

Сьогодні передові країни світу у підготовці військових фахівців роблять акцент на мобільності та раптовості застосування військових підрозділів. Важке озброєння відіграє роль вогневого забезпечення та підтримки.

Враховуючи аналіз застосування тактичних маневрів Російською Федерацією є необхідність звернути увагу у підготовці підрозділів морської піхоти саме на уміння застосовувати мобільність та вогневу міць підрозділів прикриття та підтримки дій морської піхоти, що підвищать рівень стримування дій морського десанту противника.

Відсутність достовірного висвітлення надводної обстановки в Азовському морі значно ускладнює своєчасне виявлення ворожих плавзасобів і своєчасне реагування на зміни оперативної обстановки. Сучасні технології у сфері безпілотних (безекіпажних) роботизованих систем які здатні діяти з мінімальною участю людини, відкривають нові можливості щодо покращення ефективності системи висвітлення морської обстановки. Таким чином, поєднання мобільності підрозділів морської піхоти з роботизацією надводної обстановки в акваторіях Чорного та Азовського морів дасть змогу значно підвищити ефективність протидесантної оборони. Отже у підготовці військових фахівців слід оновити освітні програми, що передбачатимуть уміння застосовувати у взаємодії роботизовані системи. При цьому, оборона підрозділами морської піхоти зможе нести характер дій з засідок, маневреної оборони з використанням декілька підготовлених оборонних рубежів, тимчасових та хибних позицій, з залученням протитанкових резервів та бронегруп зі складу інших силових структур ЗС України.

Отже, в умовах гібридного, агресивного характеру дій Російської Федерації виникає необхідність зосередження на оновленій підготовці підрозділів морської піхоти ВМС ЗС України, насамперед, на виконанні завдань оборони морського узбережжя України враховуючи сучасні вимоги та тенденції розвитку обороноздатності України. При цьому, слід враховувати, що виконання завдань протидесантної оборони здійснюватиметься в наступних умовах: значного збільшення кількості засобів повітряного нападу на загрозованих напрямках та вогневого ураження (підтримки) з кораблів противника; масового застосування противником БПЛА і засобів радіоелектронної боротьби; застосування диверсійно-розвідувальних груп в тилу наших підрозділів. Крім того, не виключено, що збір інформації про підрозділи ЗС України здійснюватиметься за допомогою місцевих жителів прибережної зони. Сукупність даних умов визначає низку особливостей застосування морської піхоти в оборонній операції, як підрозділ, що однозначно має підтримуватися різними силами, засобами та родами військ ЗС України.

Порядок підготовки підрозділів морської піхоти до застосування в оборонній операції повинен враховувати конкретні способи, які в свою чергу будуть характеризуватися одним або сукупністю декількох прийомів. Вибір конкретного способу буде залежати від умов обстановки, бойових можливостей підрозділів, змісту і термінів виконання бойового завдання, характеру дій противника, часу доби і метеорологічних умов. Тому, подальше удосконалення підготовки підрозділів морської піхоти треба реалізувати завдяки: комплектуванню наявних сил і засобів; підвищенню мобільності підрозділів морської піхоти; застосуванню нових тактичних прийомів та способів; використанню сучасних технологій та нових зразків техніки; автоматизації збору інформації, обробки та відображення її в реальному часі; підвищенню більш тісної взаємодії різних силових структур України в оборонній операції.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Досвід останніх збройних конфліктів показує, що у всіх видах бою високо ціниться раптовість,

ініціатива, маневр силами і засобами, а також фактор самостійності у здійсненні намічених планів при добре поставленій розвідці та оповіщенні. Впровадження у практичну підготовку підрозділів морської піхоти нових тактичних маневрів, форм застосування та не стандартних бойових порядків неодмінно підвищує їхню боєздатність, раптовість та позитивно вплине на виконання поставлених завдань, щодо оборони морського узбережжя. Накопичення і впровадження у практичну підготовку морської піхоти бойового досвіду тісно пов'язано з удосконалюванням методів підготовки підрозділів, із застосуванням сучасних прийомів навчання рядового, сержантського і офіцерського складу.

Для підвищення рівня підготовки підрозділів морської піхоти в обороні морського узбережжя необхідно враховувати уміння організації та виконання спільних дій під єдиним керівництвом та тісній взаємодії усіх доступних засобів берегової охорони, військово-морського флоту, підрозділів Сухопутних військ ЗС України та інших силових структур. Управління лише власними підрозділами, системами спостереження, бойовим, тиловим та технічним забезпеченням кожним відомством окремо, буде ускладнювати координацію дій підрозділів, що призведе до неефективного використання сил та засобів у оборонній операції.

Подальші дослідження будуть зосереджені на основних етапах підготовки морської піхоти до дій в обороні морського узбережжя та особливостей зайняття узбережжя на десантно-доступних ділянках узбережжя України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вітер Д., Мітягін О. Стратегічні пріоритети підвищення боєздатності Збройних Сил України в контексті професіоналізації військової освіти: політики і процедури / Вітер Д., Мітягін О. // Зб. наук. праць ЦВСД. – 2020. – №1 (41). – С.133-137.
2. Вітер Д., Мітягін О., Карпенко В. Формування моделі професійної військової освіти в Україні з урахуванням процедур оперативного планування / Вітер Д., Мітягін О., Карпенко В. // Зб. наук. праць ЦВСД. – 2021. – №1 (43). – С. 64-78.
3. Воєнна доктрина України: Указ Президента України від 24.09.2015 р. №555/2015.
4. Доктрина застосування сил оборони держави, затверджена наказом Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України від 17 серпня 2018 року №20.
5. Карпенко В. Інноваційні підходи до підготовки офіцера-лідера. / Карпенко В. // Зб. наук. праць ЦВСД. – 2020. – №1 (41). – С.173-180.
6. Концепція розвитку сектору безпеки і оборони України, затверджена Указом Президента України від 14 березня 2016 року №92/2016.
7. Лобко М.М., Фучко А.Й. Форм і способів застосування збройних сил України для відсічі збройної агресії в сучасних умовах / Лобко М.М., Фучко А.Й. // Київ, НУОУ. Воєнна безпека та воєнна політика держави. – 2020. – С. 26-34.
8. Морська доктрина України на період до 2035 року, затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 7 жовтня 2009 року № 1307, у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2018 р. № 1108.
9. Постанова Кабінету Міністрів України від 11.11.2015 №1179-р “Про затвердження державної цільової правоохоронної програми “Облаштування та реконструкція державного кордону” на період до 2020 року”.
10. Постанова Кабінету Міністрів України від 13.10.2015 №1168-р “Про затвердження плану першочергових заходів з облаштування державного кордону вздовж берегової лінії та

забезпечення охорони територіального моря України в межах Донецької, Запорізької, Херсонської та Миколаївської областей”.

11. Про Збройні Сили України : Закон України від 06.12.1991 № 1934-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 9. Ст. 108.

12. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII.

13. Про оборону України : Закон України від 06.12.1991 р. № 1932-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 9. Ст. 106.

14. Проскурин С. А. Обороноспособность в системе национальной безопасности страны / Проскурин С. А. // Военная мысль. – 1992. – №1 (41). – С. 59 – 61.

15. Стратегічний оборонний бюлетень України, схвалений Указом Президента України 6 червня 2016 року № 240/2016.

16. Угода між Україною і Російською Федерацією про статус та умови перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України від 20.10.2010.

REFERENCES

1. Viter D., Mityahin O. Stratehichni priorityty pidvyshchennya boyezdatnosti Zbroynykh Syl Ukrayiny v konteksti profesionalizatsiyi viys'kovoyi osvity: polityky i protsedury / Viter D., Mityahin O. // Zb. nauk. prats' TSVSD. – 2020. – №1 (41). – S.133-137.

2. Viter D., Mityahin O., Karpenko V. Formuvannya modeli profesiynoyi viys'kovoyi osvity v Ukrayini z urakhuvanniam protsedur operatyvnoho planuvannya / Viter D., Mityahin O., Karpenko V. // Zb. nauk. prats' TSVSD. – 2021. – №1 (43). – S. 64-78

3. Voyenna doktryna Ukrayiny : Ukaz Prezydenta Ukrayiny vid 24.09.2015 r. №555/2015.

4. Doktryna zastosuvannya syl obrony derzhavy, zatverdzhena nakazom Verkhovnoho Holovnokomanduvacha Zbroynykh Syl Ukrayiny vid 17 serpnia 2018 roku №20.

5. Karpenko V. Innovatsiyini pidkhody do pidhotovky ofitsera-lidera. / Karpenko V. // Zb. nauk. prats' TSVSD. – 2020. – №1 (41). – S.173-180.

6. Kontseptsiya rozvytku sektoru bezpeky i obrony Ukrayiny, zatverdzhena Ukazom Prezydenta Ukrayiny vid 14 bereznia 2016 roku №92/2016.

7. Lobko M.M., Fuchko A.Y. Form i sposobiv zastosuvannya zbroynykh syl Ukrayiny dlya vidsichi zbroynoyi ahresiyi v suchasnykh umovakh. Kyiv. NUOU. Voyenna bezpeka ta voyenna polityka derzhavy, 2020. S. 26-34.

8. Mors'ka doktryna Ukrayiny na period do 2035 roku, zatverdzhena Postanovoyu Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 7 zhovtnia 2009 roku № 1307, u redaktsiyi postanovy Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 18 hrudnia 2018 r. № 1108.

9. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 11.11.2015 №1179-r “Pro zatverdzhennya derzhavnoyi tsil'ovoyi pravookhoronnoyi prohramy “Oblashtuvannya ta rekonstruktsiya derzhavnoho kordonu” na period do 2020 roku”.

10. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 13.10.2015 №1168-r “Pro zatverdzhennya planu pershocherhovykh zakhodiv z oblashtuvannya derzhavnoho kordonu vzdovzh berehovoї liniyi ta zabezpechennya okhorony terytorial'noho morya Ukrayiny v mezhakh Donets'koyi, Zaporiz'koyi, Khersons'koyi ta Mykolayivs'koyi oblastey”

11. Pro Zbroyni Syly Ukrayiny : Zakon Ukrayiny vid 06.12.1991 № 1934-XII. Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny. 1992. № 9. St. 108

12. Pro natsional'nu bezpeku Ukrayiny : Zakon Ukrayiny vid 21.06.2018 r. № 2469-VIII.

13. Pro obronu Ukrayiny: Zakon Ukrayiny vid 06.12.1991 r. № 1932-XII. Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny. 1992. № 9. St. 106.

14. Proskuryn S. A. Oboronosposobnost' v systeme natsyonal'noy bezopasnosti strany. Voennaya mysl'. 1992. № 1. S. 59 – 61.

15. Stratehichnyy oboronnyy byuletен' Ukrayiny, skhvalenyy Ukazom Prezydenta Ukrayiny 6 chervnya 2016 roku № 240/2016.

16. Uhoda mizh Ukrayinoyu i Rosiys'koyu Federatsiyeyu pro status ta umovy perebuvannya Chornomors'koho flotu Rosiys'koyi Federatsiyi na terytoriyi Ukrayiny vid 20.10.2010.

РЕЗЮМЕ

Вадим Бондаренко,
Национальный университет обороны Украины
имени Ивана Черныховского

Подготовка военных специалистов морской пехоты в системе повышения обороноспособности государства

В статье рассмотрена актуальность подготовки военных специалистов морской пехоты в системе повышения обороноспособности государства. Обращено внимание на наращивание усилий Военно-морских сил Вооруженных сил Украины по обороне морского побережья Украины. Раскрыты концептуальные основы перспективных и инновационных подходов подготовки подразделений морской пехоты по повышению обороны морского побережья.

Ключевые слова: морской десант; морская пехота; оборона; обороноспособность; оборона морского побережья; подготовка военных специалистов.

SUMMARY

Vadym Bondarenko,
National Defence University of Ukraine
named after Ivan Chernyakhovskyi

Training of military specialists in the marine infantry in the system of increasing the state defense capacity

The article considers the urgency of training marines in the system of increasing the state's defense capabilities. Attention is paid to increasing the efforts of the Naval Forces of the Armed Forces of Ukraine to defend the sea coast of Ukraine. The conceptual bases of perspective and innovative approaches of preparation of units of marines concerning increase of defense of the sea coast are opened.

Key words: marines; marines; defense; defense capability; defense operation; sea coast defense; training of military specialists.

Introduction. *The presence of combat-ready and combat-ready units that will provide effective anti-aircraft defense in the conditions of landing of the enemy's naval landing and solving the tasks set in the defense operations of the sea coast is a determining deterrent of any state. In such conditions, there is a need for further development of forms and methods of training and use of marines of the Armed Forces of Ukraine to increase the defense capabilities of the state, which determines the relevance of this article.*

Purpose. *On the basis of the analysis of the provisions of domestic legislation, guiding documents of the Ministry of Defense of Ukraine, the Armed Forces of Ukraine, publications on this issue to express views on the development of forms and methods of training marines of the Navy of the Armed Forces of Ukraine to prevent landing.*

Result. *To increase the level of training of marine units in the defense of the sea coast, it is necessary to take into account the ability to organize and carry out joint actions under a single leadership and close cooperation of all available coastguards, navy, units of the Land Forces of Ukraine and other law enforcement agencies. Managing only its own units, surveillance systems, combat, logistics and technical support of each department separately will make it difficult to*

coordinate the actions of units, which will lead to inefficient use of forces and means in the defense operation.

Originality. *The problem of armed protection of national interests has been urgent before the military-political leadership of Ukraine for more than six years. The development of forms and methods of application of the Armed Forces of Ukraine in modern conditions acquires an important place in the issue of armed defense of the state.*

The study of publications on this issue shows that the forms and methods of using the Marines of the Ukrainian Navy to counter marines do not involve changes in the training of units in general, but only changes in the training of officers.

Conclusion. *To increase the level of training of marine units in the defense of the sea coast, it is necessary to take into account the ability to organize and carry out joint actions under a single leadership and close cooperation of all available coastguards, navy, units of the Land Forces of Ukraine and other law enforcement agencies. Managing only its own units, surveillance systems, combat, logistics and technical support of each department separately will make it difficult to coordinate the actions of units, which will lead to inefficient use of forces and means in the defense operation.*